

Ἡ ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἄλλο πρόβλημα δυσχερέστερον ἢ ὅταν πρόκειται νὰ ὀρίσῃ τις πότε συνετελέσθη ἱστορικὸν γεγονός μὴ παραχθὲν διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν προκύψαν ὡς τελικὴ φάσις μακρᾶς καὶ ἀδιακόπου ἐξελιξέως, καθ' ἣν συγχέονται τὰ ὅρια τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Οὐτε τὴν πρώτην ἐπερχομένην μεταβολὴν δύναται τις νὰ δεχθῆ ὡς τέρμα τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ ἀρχὴν τῆς νέας, διότι καὶ οὐδέποτε μένει ὅλως ἀμετάβλητον τὸ παρόν, καὶ πλείστα τῶν ἐπερχομένων μεταβολῶν δὲν δύναται νὰ ἐκληρωθῶσι μετὰ μειζονος λόγου ὡς παθολογικὴ τῆς παρούσης καταστάσεως ἀλλοίωσις ἢ ὡς φυσικὴ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς συνέπει· οὐτ' εὐλογον εἶνε πάλιν νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τις τὸ νέον καθεστῶς ὡς ὑπάρχον εἰμὴ μετὰ τὴν τελείαν ἐξαφάνισιν τοῦ παρελθόντος, διότι καὶ πολὺ πρό αὐτῆς ἡ νέα κατάστασις ἀποβαίνει μυριάκις ἐπικρατεστέρα τῶν περισσώζομένων λειψάνων τῆς προτέρας.

Διὰ τοῦτο δι' ἑνὸς μέσου μόνον δύναται τις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἐπιτύχῃ εἰ καὶ μετὰ τινος αὐθαιρέσιος τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ὅταν δηλαδὴ μετὰ τῶν πολλῶν συντελεστικῶν τῆς μεταβολῆς γεγονότων ἀνεύρῃ τι, ὅπερ δὲν παρήγαγε μὲν ἀμέσως τέλειον τὸ νέον καθεστῶς, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ἠλλοίωσε τὸ παρελθὸν ὀλοσχερῶς καὶ παρήγαγε τοὺς κυριωτέρους τῆς νέας καταστάσεως ὄρους, ὡς ὅταν λαμβάνωμεν ὡς ἀρχὴν καὶ τέλος τῆς ἡμέρας τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ φωτοδότου ἡλίου, ἀφοῦ ἄλλως ἀδύνατον εἶνε νὰ ὀρισθῆ κατὰ ποῖον δευτερόλεπτον λήγῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ ἀρχεταὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν τρόπον μόνον δύναται ἴσως νὰ δοθῆ ἀπάντησις εἰς τὸν ἐρωτῶντα πότε πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀπονεκρωθεῖσα ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἰδοῦσα δὲ κατὰ πρῶτον τὸ φῶς τῆς ζωῆς ἡ νέα· διότι ἄλλως ἂν θελήσῃ τις νὰ λάβῃ ὡς ἀφετηρίαν τὴν πρώτην τοῦ πρώτου νεοελληνικοῦ ἰδιώματος ἐμφάνισιν ἢ τὴν τελείαν ἐξαφάνισιν παντός ἔθνους τῆς ἀρχαίας, οὐδὲ ὅλως θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀρχὴν τῆς γλώσσης τῶν κλεφτῶν τῶν Ἀγρᾶρων ἐν αὐτοῖς τοῖς στίχοις τοῦ Ὀμήρου ἢ νὰ πιστεύσῃ ζῶσαν τὴν ἀρχαίαν καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐγράφετο τὸ Ταξίδι τοῦ κ. Ψυχάρη.

Πόσον συγκεκριμένα εἶνε τῶν δύο γλωσσικῶν περιόδων τὰ ὅρια ἀποδεικνύει κάλλιστα τὸ γεγονός ὅτι ἐπ' ἐσχάτων γλωσσολόγος ἰκανώτατος καὶ πρὸς

τὸ ζήτημα τὰ μάλιστα ἐξοικειωμένος, ὁ κ. Χατζηδάκης δὲν ἐδίστασεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γερμανιστὶ ἐκδοθείσῃ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν νεοελληνικὴν γραμματικὴν (σελ. 32) νὰ κηρύξῃ πᾶσαν λύσιν τοῦ ζητήματος ὅλως ἀδύνατον, ἀρκούμενος νὰ εἴπῃ μόνον ὅτι ἡ μετάβασις ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς εἰς τὴν νέαν ἐγένετο πρὸ τοῦ ἐνδεκάτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος. Οἱ τολμήσαντες νὰ ὀρίσωσιν ἀκριβέστερον τὸν χρόνον τοῦτον διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους τοσοῦτον, ὥστε ἄλλοι μὲν ἀνευρίσκουσι τὴν ἀρχὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ἐν αὐτῇ τῇ διαλέκτῳ τῶν ὀμηρικῶν βραχυδῶν, ὡς ὁ Πλῆγν καὶ ὁ Φωριέλ, ἄλλοι ἐν χρόνοις ὄχι παλαιότεροις τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ὡς ὁ Κοραῖς, καὶ ἄλλοι τέλος δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν κυριαρχίαν τῆς νεοελληνικῆς πρὸ τοῦ δεκάτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὡς ὁ Ψυχάρης. Ἔτεροι πάλιν τόσον μικρὸν θεωροῦσι τὸ χάσμα μετὰ τὸ Ὀμήρου καὶ τῆς Δωδεκαδέλτου τῆς ἐν Κρήτῃ Γόρτυνος ἀπ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τῆς διαλέκτου τῶν Τραπεζουντιῶν καὶ τῶν Καισαρείων ἀπ' ἑτέρου, ὥστε οὐδαμῶς ἀμφιβάλλοντες ὅτι ὑπεραρκεῖ νὰ πληρώσῃ αὐτὸ ὁ ὄγκος τοῦ ὑπέρτροφικου αὐτῶν ὑπὲρ τῶν πατρίων ἐνθουσιασμοῦ κηρύττουσι μεγαλοφῶνως ὅτι μία καὶ μόνη ὑπάρχει ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς σήμερον ἀθάνατος ἐπ' αἰῶνας αἰῶνων ἐπιζῶσα, καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ μόλις ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ δι' ὀλίγων τινῶν βδελυρῶν λεξείδιων, οἷα τὰ νὰ καὶ θὰ καὶ ἄς καὶ δέν, διασφείραντες τὴν πάγκαλον τῶν ἡμετέρων προγόνων φωνὴν ἠδυνάμεθα τὴν ζύστραν μόνον γενναίως πως χειριζόμενοι νὰ ἀποκτήσωμεν γλῶσσαν θαυμαστικᾶς κλασικῆς ἀρχαιοπρεπειᾶς ἀποστίλβουσαν.

Ὅσονδὴποτε παράδοξοι ὅμως καὶ ἂν φαίνωνται πολλοὶ τῶν τοιούτων ἰσχυρισμῶν, πρέπει νὰ δεχθῆ τις ὡς βέβαιον ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶνε ὅλως ἀδικαιολόγητος, διότι ἀληθῶς πολλὰ μὲν τῶν ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ ἐπικρατούντων γλωσσικῶν φαινομένων ἀνεφάνησαν ἐνῶ ἤδη ἔζη καὶ ἤκμαζεν ἡ ἀρχαία, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου πλείστα ἰδιώματα τῆς ἀρχαίας ἀμετακλίτως εἰς θάνατον καταδικασθέντα διετηρήθησαν αἰῶνας ὀλοκλήρους μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς νέας ἢ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη. Μικρὰ λοιπὸν ὑπερτίμησις τῆς σημασίας τούτων ἢ ἐκείνων δύναται εὐκόλως νὰ μετακινήσῃ τὰ γλωσσικὰ ὅρια μίαν χιλιετηρίδα καὶ πλέον ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω. Οὕτω λ. γ. τὸ δασὺ πνεῦμα ἦτο ἐν μέρει ἠρανετισμὸν ἠδὲ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφούς, τὸ ΟΥ' προσέφερον ὡς μονόφθογγον οὐ ἀντὶ διφθόγγου οὐ αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους, τὸ ΕΙ ἐγένετο ι ἐπ' αὐτοῦ ἴσως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ δὲ αι προσέφερον οἱ Βοιωτοὶ ὡς ε ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Καὶ ὅμως τὸ υ καὶ τὸ οι κατὰ τὴν γενικῶς ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς γλωσσολόγοις γνώμην δὲν ἐξωμοιώθησαν πρὸς τὸ ι εἰμὴ μόλις μετὰ τὴν δεκάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα (1). τὰ δὲ καὶ σήμερον σωζόμενα ξουράφι,

(1) Μόνος ὁ Ψυχάρης καθ' ὅσον γνωρίζω ἐξέφρασεν ἐσχάτως ἀμφιβολίαν περὶ τούτου ἐν Etudes d. phil. néo-Grecque σελ. IX.

φούσκα, χρουσός, λαθούρι, κιουρά καὶ πολλὰ ἄλλα εἶνε ζῶντα μαρτύρια τῆς διαφόρου τῆς ἀρχαίας γλώσσης φθορολογικῆς κατασκευῆς, δεικνύοντα πόσον ἀδικον εἶχεν ἢ πρῆσβυτέρα τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων γενεά ἢ μετὰ τυφλοῦ φανατισμοῦ τὴν γνησιότητα τῆς καθ' ἡμᾶς προφορᾶς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ὑποστηρίζασα καὶ κατατάξασα τὸν Ἑρασμον εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν μετὰ τοῦ Φαλμεράυερ. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐν παναρχαίοις χρόνοις ὑπὸ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Ἀθηναίων εἰς ἡ τραπὲν μακρὸν αὐτὸν ἠδυνήθη ἢ καθολικῇ ἐπικράτησις τῆς ἀττικῆς διαλέκτου νὰ ἐξαφανίσῃ ὀλοσχερῶς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη λέγεται ἐνιαχοῦ **σαιμιὰ** ἀντὶ σημαία, **πνοὰ** καὶ **ἀκουὰ** ἀντὶ πνοή καὶ ἀκοή, ὁ **Δᾶμος**, ἡ **Δαματορία** (1). Τοὺς μῆνες, τοὺς **μάρτυρες** ἐλέγετο ἤδη κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα· ἀλλ' ὅμως καὶ σήμερον οἱ Χῖοι καὶ ἄλλοι ὄχι ἐπιτηδες ἀρχαίζοντες, ἀλλὰ τὴν πατροπαράδοτον γλώσσαν λαλοῦντες λέγουσι **τὰς ἐκκλησιάς**, **τὰς λαμπάδας**, **τὰς κορυφάς**, **τὰς τέχνιας**, **τὰς νύχτας**, **τὰς ἀυλάς** κτλ., οἱ δὲ παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον οἰκοῦντες Ἑλληνες διασώζουσι τὰ δικατάληκτα ἐπίθετα, ὡς ἡ **περιέρωτος**, ἢ **ὑπερήφανος**, ἢ **κακόνγνωμος**, ἢ **φρόνιμος**, ἅτινα ἤρξαντο μεταβαλλόμενα εἰς τρικατάληκτα ἀπ' αὐτῶν τῶν χρόνων τοῦ Δημοσθένους. Ὡσαύτως ἐνῶ τινὲς τῶν Ἑλλήνων σχεδὸν μετέβαλον εἰς ἄκλιτα τὰ ὀνόματα λέγοντες οἱ **καλοὶ** τοὺς **καλοὶ**, οἱ **ἀνθρώποι** τὸ **ἀνθρώποι**, ἄλλοι διέσωσαν μέχρι τοῦδε τὰς γενικὰς τοῦ **ταμίου**, τοῦ **στρατιώτου**, τοῦ **ληστοῦ**, ἢ τὰς προστακτικὰς **κοιμέθητι**, **τιμέθητι**, **σεῖσον**, **τράβηξον**, **κόψον**. Δύο σχεδὸν αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ἀνεφάνησαν καὶ ἀλλαγῆ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν Λακωνίᾳ ῥηματικοὶ τύποι ὡς **παρείληφαν**, **διατετέλεκαν**, **πεποιήκαν**, **βραδύτερον** δὲ καὶ **ἐπιτηδεύουν**, **κυριεύουν**, **ποιήσουν**, **θέλουν**, **κατοικοῦν**, ἐν Μάνῃ ὅμως καὶ ἀλλαγῆ δὲν ἐξέλιπον ἀκόμη τὰ **ἔχουσι**, **φεύγουσι**, **κρούουσι**, **ἐπήρασι**, **ἐπίασασι**, **σκοτώσασι**. Τὰ παραδείγματα δὲ ταῦτα δὲν εἶνε ἢ ὀλίγα ἐκ τῶν παμπόλλων, ἅτινα δύναται πᾶς τις νὰ εὕρῃ ἀνοίγων οἰανδήποτε τῶν νεωτέρων γραμματικῶν, ἀκοῦσι δὲ κάλλιστα νὰ καταδείξωσι πόσον μέγας εἶνε ὁ κίνδυνος νὰ καταταχθῶσι μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ Ψελλὸς καὶ ὁ Μαλαλᾶς ἢ μετὰ τῶν νεωτέρων ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης.

Διὰ τὸν κίνδυνον τοῦτον βεβαίως συμβαίνει ὥστε ὁ μὲν Χατζηδάκης δὲν τολμᾷ, ὁ δὲ Ψυχάρης δὲν θέλει νὰ θέσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ἀνωτέρω τοῦ δεκάτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, καίτοι ἀμφότεροι ἀνευρίσκουσιν ἅπαντα ἴσως τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς ἰδιώματα εἰς χρόνους πολὺ παλαιότερους. Εἰς τὴν ἀπὸ μακροῦ ὑρισταμένην ἔριδα μεταξὺ τῶν διακεκριμένων τούτων λογίων δὲν εἰμεθα εὐτυχῶς ἠναγκασμένοι νὰ ἀναμιχθῶμεν πιστεύομεν δὲ μᾶλλον ὅτι ἐὰν ἀνεύρωμεν ἐν παλαιότεροις χρόνοις γλωσσικὸν φαινόμενον διὰ μιᾶς ὀλό-

κληρον τὴν κατασκευὴν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης μεταλλάξαν καὶ ἀκολούθως πλείστας καὶ ῥιζικωτάτας ἀλλοιώσεις ἐν αὐτῇ προκαλέσαν καὶ τοῦτο δεγθῶμεν ὡς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς νέας γλωσσικῆς περιόδου, οὐδεὶς θὰ ἰσχυρισθῇ πλέον ὅτι ἡ νεοελληνικὴ γλώσσα δὲν παρήχθη πρότερον ἢ μόλις ὅτε ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Κορυλαίριος ἠπέλει τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαὰκ τὸν Κομνηνὸν λέγων ἐὼ σ' **ἐκτισα**, **φούρνε**, ἐὼ **ἵνα σε χαλάσω**, καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς νεοελληνικὴ ἢ γλώσσα τῶν ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ **ἐπιπορκεῖς**, **γαΐδαρε** φωνησάντων πρὸς τὸν Ἰουστινιανόν.

Τοιοῦτον φαινόμενον νομιζομεν ὅτι ὑπῆρξεν ἢ ἀρξαμένη μὲν ἐν τέλει τοῦ πρώτου συντελεσθεῖσα δὲ κατὰ τὸν δεύτερον καὶ τὸν τρίτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα **μεταβολὴ τῆς ποιότητος τοῦ τόνου** τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Βεβαίως δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς πολλοὺς τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας θὰ προξενήσῃ τὴν μερίστην τῶν ἐκπλήξεων ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμός, διότι οὐδέποτε θὰ ἐφραντάσθησαν ὅτι τὰ οὐτιδανὰ ἐκεῖνα σημεῖα τὰ δίκην παρασίτων ἐπὶ τῶν γραμμάτων προσκεκολλημένα ἠδύναντο νὰ καταστρέψωσι μίαν ὀλόκληρον γλώσσαν καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς νὰ δημιουργήσωσι νέαν, ἀφοῦ τοσοῦτον μικρὰ σημασία ἀποδίδεται εἰς αὐτά, ὥστε ὡς τῶν σχολαστικῶν μόνον ἐντύπωμα θεωρεῖται ἢ λεπτολόγος περὶ αὐτὰ μελέτη, δὲν ἔλειψαν δὲ παρ' ἡμῖν λόγοι ἀνδρες νὰ προτείνωσι καὶ τὴν κατάργησιν ἀκόμη πάντων ἢ τοῦλάχιστον τινῶν ἐξ αὐτῶν. Ἠκούσαμεν μάλιστα ὅτι οὐδ' ὁ Ἑλλην διδάσκαλος ἀλλοδαπῆς ἡγεμονίδος μανθανούσης ἐλληνικὰ καὶ ἀγανακτούσης διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκμαθήσεως τῶν ὀξυτόνων καὶ τῶν περισπωμένων, ἐρωτώσης δὲ διὰ τί δὲν καταργοῦνται τὰ ὀχληρὰ ταῦτα ζιζάνια, οὐδ' αὐτὸς κατώρθωσε νὰ εὕρῃ οὐδεμίαν διαιολογίαν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, καίτοι ἐξ εὐλαθείας πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν παλαιότερων διδασκάλων ἐνόμιζε πάντοτε ἱερὸν χρέος τὴν ἀκριβῆ διδασκαλίαν τῶν περὶ τοῦ τονισμοῦ κανόνων.

Εἰς τὸ ἀπόρημα τῆς σεπτῆς μαθητρίας ἐκεῖνου δὲν εἶνε καιρὸς νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ παρόντος, πιστεύομεν ὅμως ὅτι ἐν τοῖς ἐφεξῆς θὰ ἀποδειχθῇ εἰς ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως τρόπον ὅτι τὰ ἀδίκως περιφρονούμενα μικρὰ ταῦτα ὄντα ἦσαν ἀληθῶς ἱκανὰ νὰ παραγάγωσι τὴν μερίστην ταύτην γλωσσικὴν ἀναστάτωσιν καὶ μόνα ταῦτα δικαιούνται νὰ ἔχωσι τοῦ μεγάλου κατορθώματος τὴν δόξαν. Εἶνε γνωστότατον καὶ περὶ τὸν νὰ ἀποδειχθῇ ἐνταῦθα ὅτι ὁ τόνος τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἦτο ὅλως διάφορος τοῦ εἰς ἡμᾶς γνωστοῦ, ἥτοι ὅτι ἡ τονιζομένη συλλαβὴ δὲν ἀπηγγέλλετο διὰ φωνῆς ἐντονωτέρας ἢ αἱ ἄστοι, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἡ φωνὴ οὔσα ἐξ ἴσου ἐντονος καθ' ἀπάσας τὰς συλλαβὰς τῆς λέξεως διέφερε μόνον κατὰ τὸ μουσικὸν αὐτῆς ὕψος, ἥτοι κατὰ μὲν τὴν ἀπαγγελίαν τῆς τονιζομένης συλλαβῆς ἢ φωνῆ ἐγίνετο ὀξυτέρα, κατὰ δὲ τὰς ἀτόνους βαρύτερα. Τοιοῦτος τόνος δὲν δύναται νὰ μὴ εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἐξηρητημένος ἐκ τοῦ χρόνου τῶν συλλαβῶν, διὰ τοῦτο δὲ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες δὲν ἠδύναντο νὰ τονίζωσιν ἐλευθέρως οἰανδήποτε

(1) Τὰ παραδείγματα ταῦτα καὶ τὰ πλείστα τῶν ἄλλων ἐνταῦθα μνημονευομένων ἐλήφθησαν ἐκ τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν νεοελληνικὴν γραμματικὴν τοῦ Χατζηδάκη.

ποτε ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν τῆς λέξεως, ὅπως ἡμεῖς, ἀλλ' ἐὰν ἡ λήγουσα μακρὰ οὔσα ἀπῆται πολὺ παρατεταμένον χρόνον, ὅπως ἀπαγγεληθῆ, ἠναγκάζοντο νὰ καταβιβάζωσι τὸν τόνον πλησιέστερον πρὸς τὸ τέλος τῆς λέξεως. Τόνος λοιπὸν τοσοῦτον ἐξητημένος ἐκ τῆς μακρότητος καὶ τῆς βραχυτήτος τῶν συλλαβῶν, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅπου δὲν ἐπέτρεπον ἐκεῖναι, ἦτο κατ' ἀνάγκην ὅλως δευτερευούσης σημασίας· διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν στίχων δὲν ἠδύνατο νὰ ληφθῆ ὡς βᾶσις τῆς ῥυθμοποιίας αὐτός, ἀλλ' αἱ μακραὶ καὶ βραχεῖαι συλλαβαί, ὥστε πλειστάκις συνδβαινεν αἱ μὲν κατέχουσαι τὴν σημαντικωτέραν θέσιν ἐν τῷ ῥυθμῷ τοῦ στίχου συλλαβαί, ἦτοι αἱ ἄρσεις τῶν ποδῶν, νὰ εἶνε ἄτονοι, αἱ δὲ δευτερεύουσαι νὰ ἔχωσι τόνον. Ἡμεῖς λοιπὸν σήμερον ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἀπαγγείλωμεν ἀρχαίους ἐλληνικοὺς στίχους ἀκολουθοῦντες τὴν ῥυθμικὴν αὐτῶν κατὰ πόδας διαίρεσιν, ἀναγκαζόμεθα νὰ παραβλέπωμεν τὸν τόνον ὀλοτελῶς, ὥστε ὁ ἀκούων δὲν ἐννοεῖ τίνος λέξεις ἀπαγγέλλομεν· ἐὰν δὲ τούναντίον ἀπαγγείλωμεν τὰς λέξεις, ὅπως εἶνε τονισμένοι, οὐδεὶς θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἀπαγγέλλομεν στίχους καὶ ὄχι πεζὸν λόγον. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως ἠδύνατο ἄνευ οὐδεμιᾶς δυσκολίας καὶ τὴν ῥυθμικὴν κατὰ πόδας διαίρεσιν νὰ ἀκολουθῶσι, καὶ τὸν τόνον νὰ διατηρῶσι πανταχοῦ, διότι δὲν ἐτόνιζον τὰς λέξεις, ὅπως ἡμεῖς, ἀλλ' ὅλως διαφόρως. Ὁ ἐντακτικὸς δὲ τόνος πάλιν καταστρέφει τὴν διαφορὰν τοῦ χρόνου τῶν συλλαβῶν, διότι ἐνεκα τῆς μεγαλητέρας ἐντάσεως, μεθ' ἧς προφέρεται ἡ τονιζομένη συλλαβή, καθίσταται πολὺ ὑπερτέρα τῶν ἀτόνων, αἵτινες ἐξ ἀνάγκης ἐξισοῦνται πρὸς ἀλλήλας ὑπὸ τὸ βᾶρος αὐτῆς. Ἐὰν μάλιστα ἡ ἰσχύς τοῦ ἐντακτικοῦ τόνου εἶνε μεγάλη, αἱ ἄτονοι συλλαβαί τοσοῦτον πιέζονται ὑπὸ τῆς ὑπεροχῆς τῆς τονιζομένης, ὥστε πολλάκις παύουσι νὰ ὑφίστανται ὡς συλλαβαί, διότι τὸ φωνῆν αὐτῶν συνθλιβόμενοι μεταξὺ συσφιγγομένων συμφωνῶν ἐξαφανίζεται, ὅπως συμβαίνει ἐν ταῖς σημεριναῖς διαλέκτοις τῆς βορείου Ἑλλάδος, ἐν αἷς τὸ σκυλλὶ προφέρεται *σκυλλί*, ὁ θυμὸς *θυμός*, ὁ ἄδικος *ἄδικος*, τὸ βουκέντρι *φκέντρο* καὶ ὁ Χριστὸς *Χστὸς* ἢ *Κστὸς*.

Ἐννοεῖται· εὐκόλως ὅτι οὐδὲν γλωσσικὸν φαινόμενον καθολικώτερον τῆς τοιαύτης ἀλλαγῆς τοῦ ποιῶ τοῦ τόνου δύναται νὰ ὑπάρξῃ, διότι οὐδεμία λέξις ὑπάρχει ἄνευ τόνου, ἐπομένως δὲ οὐδεμία δύναται νὰ μείνῃ ἐντελῶς ἀμετάβλητος μετ' αὐτήν. Τοιοῦτον δὲ γλωσσικὸν φαινόμενον θὰ ἦτο εὐλογον καὶ μόνον ἐνεκα τῆς ἀπολύτου ταύτης καθολικότητος αὐτοῦ νὰ ληφθῆ ὡς χρονολογικὴ ἀφετηρία τῆς νέας γλωσσικῆς περιόδου, καὶ ἂν ἀκόμη αἱ ἐξ αὐτοῦ συνέπεια δὲν ἦσαν πολὺ σπουδαῖαι. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἄλλο θὰ εὑρεθῆ προκαλέσαν οὔτε περισσοτέρας οὔτε σπουδαιότερας ἀναστατώσεις ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς γλώσσης. Ἀμὰ τῇ ἐπικρατήσει τοῦ νέου τονισμοῦ ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς ἀρχαίας μετρικῆς ἔπαυσεν ἔχον τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπάρξεως, διότι οὐδεὶς ἠδύνατο πλέον νὰ αἰσθανθῆ τὸν ῥυθμὸν τῶν πλκτικῶν στίχων. Διὰ τοῦτο παρευθὺς ἅπαντα

μὲν τὰ τεχνικώτερα καὶ πολυπλοκώτερα μέτρα τῆς ἀρχαίας ποιήσεως ἐξέλιπον, ἀπέμειναν δ' ἐν χρήσει μόνον τὰ ἀπλούστερα καὶ γνωστότερα ὡς παρωχημένης ὥρας τοῦ ἔτους καρποὶ ἐν σιροπιῷ διατηρούμενοι· ἡ δὲ ποίησις δὲν ἦτο πλέον ἐλευθέρας καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως προίον, ἀλλ' ἀηδὴς καὶ πολύμοχος θεματογραφία.¹

Ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ τοιαύτη ὀλοσχερῶς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς παραδόσεως δουλεύουσα ποίησις ἠναγκάσθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ κράτος τοῦ τόνου ὡς πανισχύρου ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ ῥυθμικοῦ παράγοντος, διότι ἤδη ἀπὸ τοῦ μυθογράφου Βαβρίου ὑπέβαλε τὸν δημοτικώτατον τῶν στίχων τὸν *χωλίαμβον*, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους εἰς τὴν ὅλως ἀνάρμοστον πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀρχαίας μετρικῆς μεταρρῦθμισιν, καθ' ἣν ἡ τὴν σπουδαιστάτην ἐν τῷ ῥυθμῷ θέσιν κατέχουσα συλλαβὴ ἦτο πάντοτε τονιζομένη. Συγχρόνως ἤρξατο καταργουμένη ἢ ἐν τῇ παλαιότερᾳ ποιήσει συνηθεστάτη ἀντικατάστασις μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς διὰ δύο βραχειῶν, ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν κατέστη ἀκριβῶς ὠρισμένος καὶ ἀμετάβλητος, συγχρόνως δὲ συμβαίνει νὰ λαμβάνωνται μακραὶ συλλαβαί ὡς βραχεῖαι καὶ βραχεῖαι ὡς μακραὶ συνήθως μὲν κατὰ λάθος, ἐνίοτε δ' ὅμως καὶ μετ' ἐπιγνώσεως, ὡς ἐν τῷ *Συμποσίῳ τῶν δέκα παρθένων* τοῦ Ἀγίου Μεθοδίου (ἀποθανόντος 321), καὶ τέλος μετ' ὀλίγον ἀναφαίνονται ἐκκλησιαστικοὶ ὑμνογράφοι, ὡς ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (ἀποθανὼν τῷ 389), ἐντελῶς τὴν προσφθίαν παραμελοῦντες καὶ μόνον εἰς τὸν τόνον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν προσέγοντες, οἱ προδρομοὶ τοῦ μετὰ τινὰς ἑκατονταετηρίδας ἀναφαινομένου δεκαπεντασυλλάβου *πολιτικοῦ στίχου*. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἐψάλλοντο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὕμνοι· *ἑωθινοί*, *ἑσπερινοί*, *ἐπιλύχνιοι* κατὰ τὸ νέον ῥυθμικὸν σύστημα πεποιημένοι.

Κατὰ τὰς δύο λοιπὸν πρώτας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδας ἡ ζῶσα γλώσσα ἔπαυσεν ἐννοοῦσα καὶ αἰσθανομένη τὴν ῥυθμικὴν κατασκευὴν τῆς ἀρχαίας ποιήσεως, ἥτις ἐφεξῆς μόνον τεχνητῶς συντηρεῖτο ὑπὸ τῶν μὴ θελόντων νὰ ἀπομακρυνθῶσι τῆς κλασικῆς παραδόσεως ἀρχαιομαθῶν λογίων. Αἱ τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα ὅμως ἀσπασθεῖσαι κοινωνικαὶ τάξεις ὅλως ἄλλοτρίων πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου αἰσθημάτων ἐμπορούμεναι ἐδημιούργησαν ἰδίαν κατὰ νέον ῥυθμικὸν σύστημα ποίησιν, ἥτις καὶ μόνη ἐφεξῆς εἶχε λόγον ὑπάρξεως, διὸ καὶ μόνη αὐτὴ ἐν πλήρει ἀντιθέσει πρὸς τὴν γενικὴν ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἀποσύνθεσιν ἠδυνήθη κατὰ τὰς ἀκολουθοῦσας ἑκατονταετηρίδας νὰ φθάσῃ εἰς ἀληθῶς μεγάλην ἀκμὴν. Τὰ μάλιστα δὲ ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ὅπως μετέτρεψεν ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῶν ἐπικρατου-

¹ Ὅχι ἀτυχῶς παριστῶσι τὴν ἀηδῆ ταύτην ἐνασχολήσιν οἱ στίχοι τοῦ πολλοῦ λόγιου ἔχοντος νὰ καταρῆται αὐτὴν Πτωχοπροδρομοῦ.

ἐγὼ ὑπάγω κέρχουμι πόδας μετρῶν τῶν στίχων, εὐθὺς ζητῶ τὸν ἰαμβον, γυρεύω τὸν σπονδαῖον, γυρεύω τὸν πυρρίχιον καὶ τὰ λοιπὰ τὰ μέτρα.

σῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ιδεῶν καὶ ἀνέπλασε νέους ὀλοσχερῶς τῶν πατέρων αὐτῶν διαφέροντας ἀνθρώπους, οὕτως αὐτὸς πρῶτος ἔσπευσε νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὴν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπελθούσαν μεγίστην ἐν τῇ γλώσσῃ μεταβολὴν νέαν γλωσσικὴν περίοδον ἐγκαινίσας. Ἡ ἀπονέκρωσις λοιπὸν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἐπῆλθε κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' οὓς συνετελείτο καὶ ἡ γενικὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καταστροφή διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ νέου θρησκευματος, ἧς αἱ συνέπειαι ἦσαν πολὺ σπουδαιότεραι καὶ τῆς καταλύσεως τῆς δυτικῆς βωμικῆς αὐτοκρατορίας καὶ οἰουδῆποτε ἄλλου γεγονότος, ὅπερ λαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ὡς τὸ τέλος τῆς ἀρχαιότητος (1).

Ἀπὸ τῆς μεταλλαγῆς τοῦ τόνου νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ χρονολογηθῆ ὡς ἄσμος αὐτῆς συνέπεια καὶ ἡ μεγίστη ἴσως τῶν φθολογικῶν διαφορῶν τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, ἥτοι ἡ ἔλλειψις τῆς διακρίσεως τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων φωνηέντων. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο γεγονός θεωρεῖται συνήθως ὡς ἐν πολὺ ἀρχαιότεροις χρόνοις κατὰ πρῶτον ἀναφανέν, διότι ἱκανὰς πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας εὐρίσκεται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ε ἀντὶ αἰ καὶ ο ἀντὶ ω, τὰ τοιαῦτα ὀρθογραφικὰ παραπτώματα ὅμως ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δὲν σημαίνουν ἐντελῆ ταυτότητα τῆς προφορᾶς τῶν συγγεομένων στοιχείων, ἀλλ' ὁμοιότητα μόνον, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον συχνότατα συγγέεται ἡ χρῆσις τοῦ τσ καὶ τοῦ τξ, καίτοι ἡ διαφορὰ τῆς προφορᾶς αὐτῶν ὑφίσταται ἀναλλοίωτος ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ, διότι ἄλλως προφέρομεν τὴν πρῶτην συλλαβὴν τῆς λέξεως τσακίζω καὶ ἄλλως τῆς λέξεως τξάμι. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀποδεικνύει εὐκόλως ἡ ἐξῆς παρατήρησις. Τὸ η ἦτο κατ' ἀρχὰς μὲν μακρὸν ε ἀνοικτὸν ἦτοι προφερόμενον μετὰ χαλαρῶς κατακειμένης γλώσσης, ὅποιον ἔχουσι λ. γ. αἱ γαλλικαὶ λέξεις faire, hiver, ἀκολουθῶς ἐγένετο κλειστὸν ἦτοι μετὰ κενυρωμένης γλώσσης προφερόμενον ὡς τὸ τῆς γαλλικῆς λέξεως aimer, ὅπως εἶχε καταντήσει καὶ ἡ δίφθογγος ει, μεθ' ἧς συγγέεται πλειστάκις (οἷον ποτεῖριον, μαντήιον), καὶ τέλος ἀπέκτησε τὴν προφορὰν τοῦ μακροῦ ι, ὅπως καὶ τὸ ει. Πρὸς τὸ βραχὺ ε οὐδέποτε ἀφωμοιώθη τὸ η, καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχουσι ἐκ μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν ὅχι ὀλίγα παραδείγματα, ἐν οἷς κεῖται ε ἀντὶ η ἢ η ἀντὶ ε οἷον Σωτῆρος, Ἀθενῆς, Φαλερέως — ἡρημῶν, Ἡρακληώτης, ἀνευηῶσαντο. Ἰνα ἀποδειχθῆ λοιπὸν ὅτι τὰ μακρὰ φωνήεντα δὲν διεκρίνοντο ἐν τῇ προφορᾷ ἀπὸ τῶν βραχέων, δὲν ἀρκεῖ νὰ εὐρίσκωνται ἐν τῇ γραφῇ συγκεχυμένα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐξ ἐμμέτρων

ἐπιγραφῶν παραδείγματα φανερὰν διὰ τοῦ μέτρου τὴν ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ σύγχυσιν παριστώμενα. Τοιαῦτα δὲ παραδείγματα εἰς ἡμᾶς τοῦλάχιστον δὲν εἶνε γνωστὰ οὔτε ἐκ τῶν πρὸ Χριστοῦ, οὔτε ἐκ τῶν πρώτων μετὰ Χριστοῦ χρόνων, πλὴν τῶν ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἐπικτῆ ποιήσει εὐχρηστων, ἅτινα πρέπει ἄλλως νὰ ἐξηγῶνται: τούναντίον δὲ πλείστα εἶνε τὰ ἐκ τοῦ τέλους τοῦ Α' καὶ ἐκ τοῦ Β' καὶ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος προερχόμενα.

Ὅς ὅχι πολὺ νεωτέραν τούτων τῶν χρόνων ἠθέλομεν θεωρῆσαι καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπίσης σπουδαιότατου φθολογικοῦ φαινομένου τῆς συγκοπῆς τῶν ἀτόνων φωνηέντων παρὰ τοῖς βορείοις Ἑλλησιν, ἧτις ἀποτελεῖ ἴσως τὸ χαρακτηριστικώτατον διακριτικὸν τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων, ἂν δὲν κατεβίβαζεν αὐτὸ εἰς πολὺ νεωτέρους χρόνους (ἦτοι μετὰ τὴν Η' ἑκατονταετηρίδα) ὁ Χατζηδάκης, οὐ τὸ κύρος ἐν τοιούτοις ζητήμασιν δὲν εἴμεθα τόσον εἰς θέσιν νὰ ἐλέγξωμεν ὅσον νὰ ἐκτιμῆσωμεν. Ἐν τούτοις εἰς αὐτοῦ πρὸ πάντων τὴν μελέτην συνιστῶμεν τὸ ἐξῆς ἀξιωματικὸν καὶ πρὸς τὴν εἰρημένην συγκοπὴν τῶν φωνηέντων συγγενέστατον γλωσσικὸν φαινόμενον τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει λαλουμένης διαλέκτου, ὅπερ ἀνεκοίωσεν ἡμῖν πρὸ μικροῦ ὁ σεβαστὸς καθηγητῆς Στέφανος Κουμανούδης. Ἐνῶ δηλαδὴ εἶνε ἐν πλήρει χρῆσει ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ ἡ ἀπολέπτυνσις τῆς προφορᾶς τοῦ ἀτόνου ε εἰς ι, πλείστα λέξεις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἰδίως καὶ τῷ σχολείῳ συνήθεις ὡς καὶ αἱ ἐκ τῆς τουρκικῆς γλώσσης εισηγμένα, ὑπάρχουσι τελείως ἀμετάβλητοι, ὡς ἐκκλησία, ἀγία τράπεζα, ἐλεημοσύνη, Κύριε ἐλέησον, ἄγιος Παντελεῖμων, νὰ σ' ἐλέησῃ ὁ Θεός, Θεὸς συχωρῆσαι, εὐχή, εὐχέλαιο, Μελέτιος, Εὐθύμιος, ἡγούμενος, προηγούμενος, φιλοθεΐτης, ἐσπερινός, μελετῶ, μελέτη, ἡ εὐγενία σου, ἡ ἐξοχότης σου (ἀλλὰ κλητικὴ ἐξοχώτητι), τεμπέλης, υτελής, υτεροβένι, κεοβάνι, πεστεμάλι, σεκέρια, πελτές, μπεγιντῶ, πεξεβέγκης, σου-τερεζί, τεκίς, τελβίς, καίβενές, καίβετῆς (1). Πρόδηλον εἶνε ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τῶν Τουρκικῶν λέξεων τοῦλάχιστον ὁ φθολογικὸς οὗτος νόμος δὲν ὑφίστατο πλέον ἐν ἐνεργείᾳ: αἱ δὲ μὴ ὑποτεταγμένα εἰς αὐτὸν ἐλληνικαὶ λέξεις εἶνε τοσοῦτον κοιναί, ὥστε δύσκολον εἶνε νὰ δεχθῆ τις ὅτι ἀπαξ μεταβληθεῖσαι ἠδύνατο νὰ ἀνακτῆσσι πάλιν τὴν προτέραν μορφήν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας. Μήπως πρέπει νὰ δεχθῶμεν μᾶλλον ὅτι ὁ φθολογικὸς οὗτος νόμος ἐνήργησε καὶ κατέπαυσε πρὸ τοῦ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς πάγκοιον χρῆσιν τὰς λέξεις ταύτας ἡ ἐκκλησία;

Ἐκλιπούσης τῆς διακρίσεως τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων φωνηέντων ἠλευθερώθη ὁ τόνος τοῦ πρότερον ἐπιβεβλημένου αὐτῶ ὑπὸ τῆς μακρᾶς ληγούσης δεσμοῦ, οἱ δὲ πρότερον διάφορον τόνον ἔχοντες ὀνομαστικοὶ τύποι ἤρξαντο ἐξομοιοῦντες αὐτὸν ἀπανταχοῦ, οἷον ὁ ἄνθρωπος — τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἀχάρι-

(1) Ἐὰν δὲν ἀρχῆ ὡς ὅριον τῶν δύο χρονολογικῶν περιόδων ἡ τοῖς σχεδὸν αἰῶνας διαρκέσασα καταστροφή τῆς παλαιᾶς θρησκείας ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ζητήται μᾶλλον ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον, οὐδὲν γεγονός νομίζομεν ὅτι ἀρμόζει νὰ ληφθῆ ὡς τὸ τέλος τῆς ἀρχαιότητος ἡ ὁ θάνατος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παροβάτου, μεθ' οὗ τὸ ἀρχαῖον καθεστὸς οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἠδυνήθη πλέον νὰ ἀντιτάξῃ. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἐξέλιπον καὶ οἱ τελευταῖοι ἄξιοι λόγου τινὸς σοφισταί.

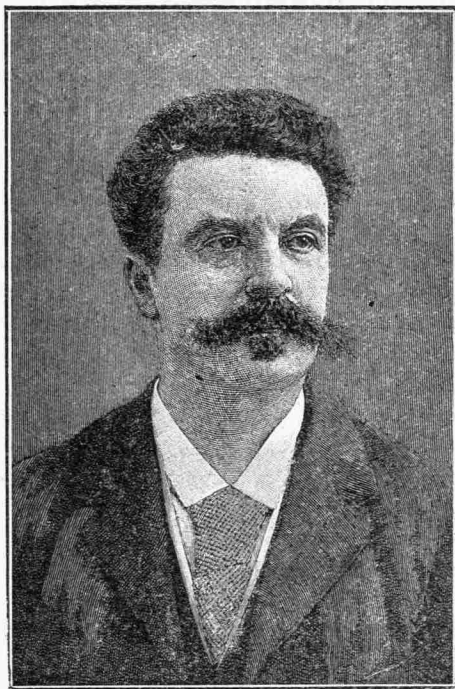
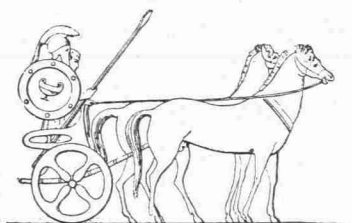
(1) Ἐν ταῖς τουρκικαῖς λέξεσι δὲν τρέπεται οὐδὲ τὸ ἄτονον ο εἰς ου, οἷον κολτζής, μποστάνι, μποσταντζής, ἀλκοντζῶ.

στος—τάχαριστου, ἡ ἀχάριστη—τῆς ἀχάριστης, ὁ φρόνιμος—ἡ φρόνιμη, ἐξ οὗ ἡ γλῶσσα δεινοτάτην ὑπέστη ἀναστάτῳσιν, καίτοι ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως πολλάκις ἴσχυσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν. Γενικὴ λοιπὸν κατέστη ἀπὸ τοῦδε ἡ τάσις τῆς διατηρήσεως τοῦ τόνου ἐν τῇ αὐτῇ συλλαβῇ κατὰ πάντας τοὺς τύπους τῆς αὐτῆς λέξεως· τοῦτο δὲ συντελούντων βεβαίως καὶ ἄλλων αἰτίων ὑπεβοήθησε τὰ μάλιστα τὸν κατ' ἀναλογίαν σχηματισμὸν τύπων, ὡς ὁ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 217 μ. Χ. ἀπαντῶν ἐξ ἰδίας προέφρασις, διότι ἂν ἐσχηματίζετο προαιρέσεως, ὁ τόνος ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐν τῇ τετάρτῃ ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβῆ, ὅπερ ἀδύνατον, ἢ νὰ καταβιβασθῇ εἰς τὴν προπαρὰλήγουσαν, ὅπερ δυσκόλως ἐπέτρεπεν ἡ συνήθεια.

Ἐτέραν μεταβολὴν σπουδαιότατην δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ ἀποδείξωμεν δι' ὠρισμένων γεγονότων ὡς εὐθὺς μετὰ τὴν μεταλλαγὴν τοῦ τόνου ἐπελθοῦσαν, διότι πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται ἐκτεταμένα μελέται, ἃς ἡμεῖς δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐπιχειρήσωμεν, ἀλλ' ὅμως τοσοῦτον φυσικὴ καὶ ἀναπόδραστος συνέπεια ἐκείνης εἶνε, ὥστε τολμῶμεν νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν καὶ ἀπὸ τοῦδε οὐδαμῶς ἀμφιβάλοντες ὅτι ἐπιμελεστέρα ἔρευνα μέλλει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὀρθότητά τῆς ἡμετέρας ὑποθέσεως καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἐκτός τοῦ ἰδιαιτέρου ἐκάστης λέξεως τόνου ὑπάρχει καὶ ἐμφαντικὸς τις ἢ ρυθμικὸς τόνος ἐν τῇ ἐκ πολλῶν λέξεων συνισταμένῃ περιόδῳ, ὅστις ὀρίζει τὴν ἐν αὐτῇ θέσιν τῶν λέξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἔννοιαν ἰκανῶς τροποποιεῖ, ὡς δυνάμεθα λ. χ. λέγοντες εἶμαι ὀλίγον εὐθύμος νὰ δηλώσωμεν δι' ἐμφαντικωτέρας τοῦ ὀλίγον ἢ τοῦ εὐθύμος ἀπαγγελίας ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς εὐθυμίας εἶνε ἐλάχιστος ἢ τοῦναντίον ὄχι μικρός. Ὁ τόνος οὗτος τόσον ἀναποσπαστῶς εἶνε συνδεδεμένος πρὸς τὸν ἰδιαιτέρον τόνον ἐκάστης τῶν λέξεων, ὥστε ἡ μεταλλαγὴ ἐκείνου ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τοῦτου. Ἐπομένως δὲν δυσκολευόμεθα νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τοὺς εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐντακτικοῦ τόνου χρόνους καὶ πάσας τὰς ἐν τῇ ἡμετέρῃ γλώσσῃ συνήθεις διαφορὰς τῆς θέσεως τῶν λέξεων ἐν τῇ περιόδῳ, ὡς λ. χ. σὲ ἀγαπῶ ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου φιλῶ σε, μοῦ εἶπε ἀντὶ εἶπέ μοι.

Ἄλλο λοιπὸν γλωσσικὸν φαινόμενον καθολικώτερον ἢ σημαντικώτερον τῆς μεταλλαγῆς τοῦ τόνου ἀδύνατον εἶνε νὰ εὐρεθῇ· γλῶσσα δὲ τοσαύτας δι' αὐτοῦ καὶ τόσον σπουδαίας ἀλλοιώσεις ἐν σχετικῶς βραχεῖ χρόνῳ ὑποστᾶσα δὲν εἶνε εὐλογον νὰ θεωρῆται πλέον ὡς συνέχεια τῆς ἀρχαίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μ Ω Π Α Σ Σ Α Ν

Τὰ Γαλλικὰ γράμματα πενθοῦσι τὴν ἀπώλειαν τοῦ μεγάλου διηγηματογράφου Μωπασσάν, ὅστις ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐγκλειστος ἐν φρενοκομίῳ ἀπέθανε πρό τινος ἐκεῖ. Ὁ Μωπασσάν παρέχει θλιβερώτατον παράδειγμα συγγραφείως, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπουργὸς καὶ εἰρων Μοῖρα ἐφάνη ἐπὶ πολὺ παρέχουσα πᾶσαν θωπίαν, ὑπενθυμίζει δ' ἀπαξ ἔτι τὸ ἀρχαῖον ρητὸν «Μηδένα πρό τοῦ τέλους μακάριζε». Μόλις ἐνεφανίσθη, τὸ 1880, εἰς τὴν δημοσιότητα, τριακοντούτης, κατέλαβεν ὑπέροχον θέσιν μεταξὺ τῶν συστασιοδρόμων του, ὅσο δ' ἐξηκολούθει ἐργαζόμενος καὶ παράγων, τόσο καὶ ἀνυψοῦτο εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους του, μέχρις οὗ ἐχαιρετίσθη καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ἀνεξαρτήτως πάσης φιλολογικῆς ἀποχρώσεως, ὡς κλασικὸς συγγραφεὺς, ὅστις ἀνύψωσε τὸ διήγημα εἰς ἀπαράμιλλον τύπον τελειότητος. Καὶ αἰφνης, ἐν τῇ ἀκμῇ διατελῶν τῆς δόξης καὶ σχεδὸν ἀκόπως καὶ γλυκύτατα ἀπολαύων τῆς ἀδιαιρέτητου ἐπιτυχίας του, ἀρπάζεται ἀπὸ τὴν φρενὴν νόσον, στραγγαλίζεται ὑπὸ τοὺς σιδηροὺς δακτύλους τῆς, ἀπηλιθιώνεται, ἐκμηδενίζεται, σύρεται εἰς τὸ φρενοκομεῖον, ἀποθνήσκει πρὶν ἐκπνεύσῃ. Εἰκὼν εὐτυχεστάτου καὶ ὁμοῦ δυστυχεστάτου ἀνθρώπου, ὡς εἶπεν ὁ Ζολᾶ εἰς τὸν λόγον τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε πρό τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ, λόγον παλλόμενον ἀπὸ συγκίνησιν, ὑγρὸν ἀπὸ δάκρυα καὶ λάμποντα ἀπὸ εὐφραδείαν, ἐν τῷ ὁποίῳ πιστῶς καὶ ζωηρῶς ἀπεικονίζονται ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ καλλιτέχνης.

Ὁ Μωπασσάν, πρὶν ἐξασφαλίσει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς φιλολογικῆς του ἐργασίας, ἐχρημάτισεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ὑπάλληλος ὑπουργείου. Διδάσκαλον καὶ ἀντιλήπτορα τῶν πρώτων δοκιμῶν του εἶχε τὸν